VALTIOVARAINMINISTERIÖ

LTAE3
Talousarvioesitys vuodelle 2020
Julkisen talouden suunnitelma 2020-2023

Valtiovarainvaliokunta, kunta-ja terveysjaosto 15.10.2019
Jenni Jaakkola: kuntatalouden tila
Niina Huotari: kuntiin liittyvät budjettiesitykset

Kunta- ja aluehallinto-osasto/Budjettiosasto

Kuntatalouden tila ja näkymät

Kuntatalouden tila huolestuttavan heikko vuonna 2019

- VM julkaisi hallituskauden ensimmäisen kuntatalousohjelman 7.10
- Kuntatalouden näkymät ovat heikentyneet siitä, mitä vielä keväällä arvioitiin.
  - Kuntien menoja kasvattaa erityisesti sote-menojen kasvu.
  - Vuoden 2019 kuntien tuloverokertymä on jäämässä noin 900 milj. euroa alhaisemmaksi kuin vielä kuluvan vuoden keväällä ennakoitiin.
  - Verokertymän heikentymistä selittää osin talouden suhdanteen heikentyminen ja osin tulorekisterin ilmoitusongelmat ja verokorttiuudistus, joiden seurauksena osa tuloveroista kertyy vasta vuoden 2020 puolella.
- Kuntien tilanteen tukemiseksi hallitus päätti aikaistaa tälle vuodelle 237 milj. euron suuruisen valtionosuuden kertaluonteisen lisäyksen maksamisen. Lisäys oli suunniteltu maksettavaksi v. 2020.
  - Valtionosuuslain muutosesitys ja lisäbudjettiesitys annettu eduskuntaan 7.10.
  - Maksetaan kunnille marraskuusta lähtien, kohdennus kunnille €/as.

Kuntatalouden kehitys 2020-2023

- Kuntatalouden toimintamenot jatkavat kasvuaan koko kehyskauden noin 3,4 prosentin vuosivauhtia.
  - Ikärakenteen muutos kasvattaa kuntatalouden palvelutarvetta noin 0,5 prosenttia vuosittain. Väestön vanheneminen lisää sosiaali- ja terveyspalvelujen kysyntää, kun taas syntyvyyden lasku alentaa laskennallisesti varhaiskasvatus- ja koulutuspalvelujen tarvetta.
  - Pääministeri Rinteen hallitusohjelman pysyvät menolisäykset kasvattavat kuntatalouden menoja n. 0,5 mrd. v. 2023 tasolla. Hallitusohjelman kertaluonteiset menolisäykset lisäävät kuntatalouden menoja n. 200 milj. euroa vuosittain 2020-2022.
- Kuntatalouden verotulojen kasvu vaihtelee eri vuosina melko paljon, keskimäärin kasvu 3,7 %
- Myös valtionavuissa (ml. veromenetysten kompensaatiot) suurta vaihtelua eri vuosien välillä
  - V. 2020 valtionavuissa kasvua, jota selittävät mm. indeksijäädytysten päättyminen, lomarahaleikkauksiin liittyvän vähennyksen päättyminen ja hallitusohjelman toimet
  - V. 2021-2023 valtionavut kasvavat maltillisesti

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2021-2023, milj. euroa

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Laskennalliset valtionosuudet:	9 493	9 656	8 098	8 117	8 208	8 497
VM	8 577	8 729	7074	7118	7157	7411
OKM	916	928	1024	999	1050	1086
Muut valtionavut yhteensä *	1 112	1 006	3 468	3 693	3 857	3 712
Valtionavut yht., milj. euroa	10 605	10 662	11 565	11 809	12 064	12 209

*) sisältää vuodesta 2020 lähtien valtion korvauksen kuntien verotulomenetyksistä

VM:n hallinnonalan valtionavut kehyskaudella 2021-2023, milj. euroa

	2019	2020	2021	2022	2023
Laskennalliset valtionosuudet	8729*	7074	7118	7157	7411
Kuntien yhdistymisavustukset	4	0,4	10	10	10
Valtionavustus kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmään	30	40	40	40	40
Valtion korvaus kunnille verokompensaatiomuutoksista aiheutuvista verojen menetyksistä		2252	2440	2617	2788
	*sisältää LTAEIII +237 milj. euroa.				

Peruspalvelujen valtionosuus (mom. 28.90.30) v. 2020

- Kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan 7 074 milj. €, josta 10 milj. € valtionosuuden harkinnanvaraiseen korotukseen.
- Peruspalvelujen valtionosuus kasvaa vajaat 600 milj. euroa verrattuna v. 2019 varsinaiseen talousarvioon
  - Lomarahojen leikkauksen päättyminen 264 milj. euroa.
  - Indeksikorotus 166 milj. euroa, kustannustenjaon tarkistus 102 milj. euroa ja laskennalliset tekijät 18 milj. euroa.
  - Hallitusohjelman mukaiset uudet tehtävät 36 milj. euroa.
  - 237 milj. euron kompensaatio aikaistettu v. 2019.
- Siirto valtionavustuksiin kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmään (mom. 28.90.32) kasvaa 10 milj. eurolla (yhteensä 40 milj. €)
- Verotulomenetysten kompensaation siirto omalle budjettimomentilleen. Ei vaikutusta kuntien kokonaisrahoitukseen.

Kuntien verotulomenetysten kompensaatiot siirretään erilliselle momentille vuodesta 2020 alkaen

Verovähennyksistä ja muista valtion päättämistä veroperustemuutoksista johtuvia kunnallisverotulojen menetyksiä on vuodesta 2010 lähtien kompensoitu kunnille peruspalvelujen valtionosuuden yhteydessä. Vuonna 2019 verotulomenetysten kompensaatiot ovat noin 2 mrd. euroa peruspalvelujen valtionosuudesta.

Veroperustemuutosten korvaus ei kuitenkaan ole luonteeltaan osa peruspalvelujen valtionosuutta, vaan valtion korvaus kunnille lainsäädännön muutoksista johtuvista kunnallisverotulon menetyksistä, eli saamatta jääneistä verotuloista.

Verotulomenetysten kompensaatiot ehdotetaan vuoden 2020 budjetissa siirrettäväksi erilliselle momentille. Tämä lisää valtionosuusjärjestelmän läpinäkyvyyttä. Läpinäkyvyyden lisäämiseksi kompensaatiot on tarkoitus erottaa jatkossa myös kunnan kirjanpidossa valtionosuuksista erilliseksi eräksi. Vuonna 2020 kompensaatio kasvaa 285 milj. euroa.

Lisäksi valtionosuuden mitoitukseen vaikuttavat aiemmin päätetyt muutokset

Tekninen JTS (kevät 2019)

- lastensuojelun jälkihuollon laajennus, lisäys vuonna 2020 12 milj. € ja 12 milj. € lisää vuosittain vuoteen 2023 saakka, eli yht. 48 milj. €.
- A1-kielen opetuksen aloittamisen varhentaminen, vos-lisäys 7,5 milj. € vuonna 2020, vuodesta 2021 lähtien 12 milj. €.

Edellisellä vaalikaudella päätetyt vähennykset:

- Erikoissairaanhoidon keskittämiseen liittyvä valtionosuuden vähennys -22,9 milj. €
- Omais- ja perhehoidon kehittämiseen liittyvä säästö, vos-vähennys -10,2 milj. €

Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen, verrattuna edellisen vuoden talousarvioon

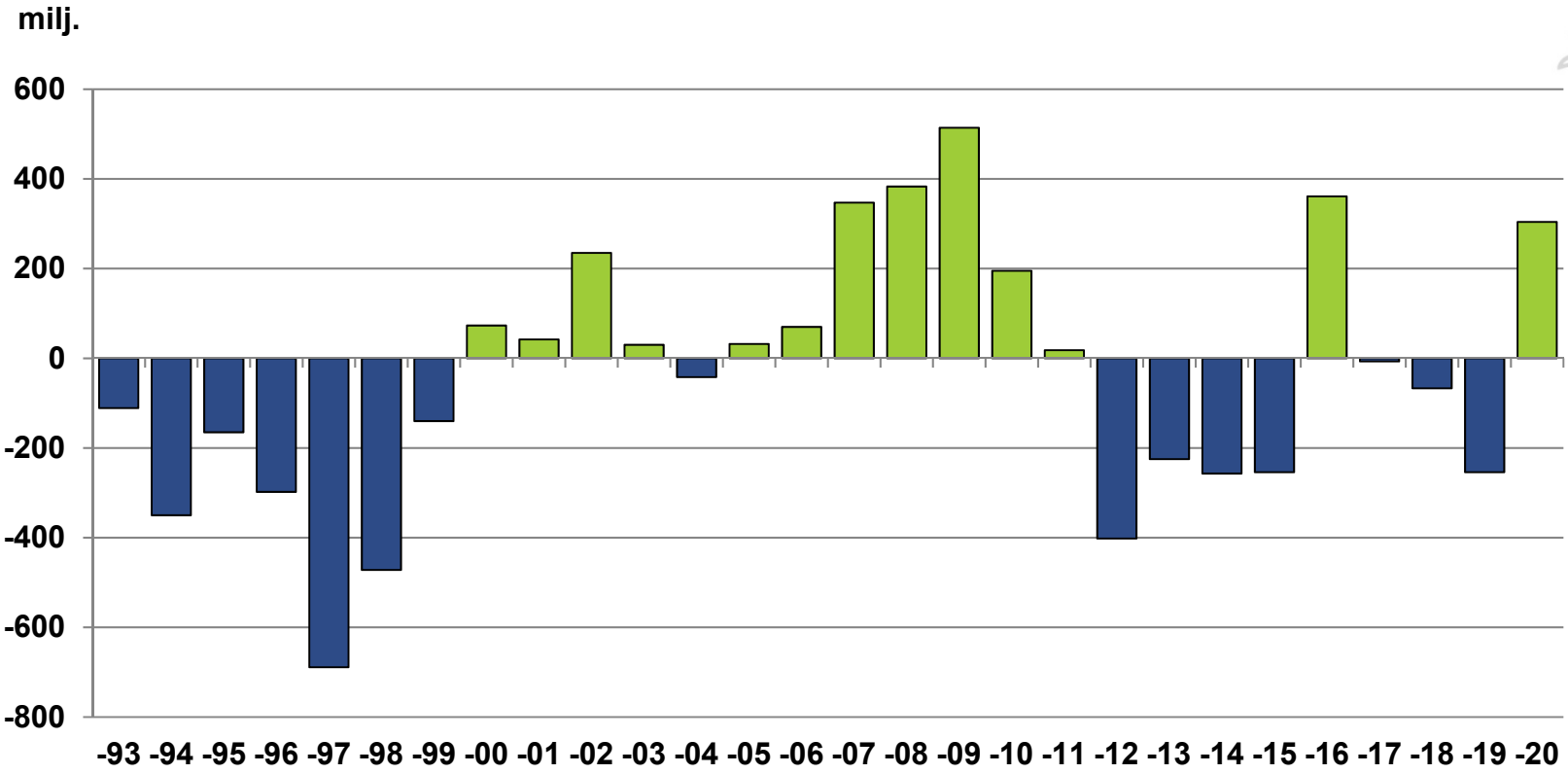

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Keskeisimmät kuntatalouteen liittyvät budjettiesitykset

LTAE III

LTAE III, kiky lomarahaleikkauksen kertaerä

- 237 miljoonan euron kertaerän maksua aikaistetaan vuodelta 2020 verokorttiuudistuksesta sekä muista seikoista johtuvan normaalia alhaisemman kunnallisverokertymän tasaamiseksi
- Kiky-leikkaus vaikutti vuosien 2016-2019 osalta kuntien kustannuspohjaa alentavasti ja tästä johtuen kustannustenjaon tarkastuksessa kuntien menot ovat alhaisemmat kuin ilman kiky-leikkausta
- Kustannustenjaon tarkastuksissa kunnat menettävät 2019-2022 237 milj. euroa, joka oli ajateltu kompensoida vuonna 2020, mutta maksatusta aikaistettiin kuluvalle vuodelle

Kuntien peruspalvelujen valtionosuus

Kuntien peruspalvelujen valtionosuus (1/2)

- Peruspalvelujen valtionosuudeksi ehdotetaan 7 074 me v. 2020
  - Veroperustemuutoksista kunnille aiheutuvien verotulomenetysten kompensaatiot on siirretty omalle momentilleen. Kompensaatio on v. 2020 2 252 me.
  - Vuoteen 2019 verrattuna valtionosuudet kasvaisivat n. 550 me varsinaiseen talousarvioon verrattuna – kun ottaa huomioon 237 siirron vuodelle 2019, kasvu on noin 310 miljoonaa
- Valtionosuutta kasvattavat suhteessa TA2019 esimerkiksi
  - Kiky-leikkauksen pienentyminen (+264 me)
    - Lomarahaleikkauksen päättyminen lisää valtionosuutta +315 me
    - Työajan pidentämiseen liittyvä leikkaus vähentää menoja -51 me
  - Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus (+102 me)
  - Indeksikorotus (+166 me)
- Valtionosuusmomentilta siirretään digitalisaation kannustinjärjestelmään 40 me (30 me TA2019:ssa)
- Valtionosuusprosentti nousee 25,46 prosenttiin, mikä on 0,09 prosenttiyksikköä enemmän kuin v. 2019
- Kokonaisuudessaan valtionavut kuntatalouteen ovat v. 2020 11,6 mrd. euroa, v. 2021 11,8 mrd. euroa, 2022 12,1 mrd. euroa ja 2023 12,2 mrd. euroa

Kuntien peruspalvelujen valtionosuus (2/2)

- Peruspalvelujen valtionosuutta kasvattavat teknisestä kehyksestä HO:n mukaiset toimenpiteet
  - Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus ja ryhmäkokojen pienentäminen 1.8.2020 alkaen (Vuosi 2020 + 13,8me, vuodesta 21 eteenpäin + 33 me)
  - Vaasan keskussairaalan muutos laajan päivystyksen sairaalaksi 2020 alkaen (+1 me)
  - Aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittäminen 5 me v. 2020 ja 14,5 me v. 2021 alkaen
  - Perheiden elämäntilanteiden moninaisuuden tukeminen 2020 alkaen (+2 me)
  - Asiakasmaksulain kokonaisuudistus 2021 alkaen (+45 me)
  - Seulontaohjelman laajennus 2022 alkaen (+10 me)
  - Lastensuojelun henkilöstömitoitus 2022 alkaen (+9 me)
  - Lisäksi keskeisiä STM hallinnonalan uudistuksia esitetään 2023 alkaen rahoitettavaksi sote-alueiden rahoitusmomentin kautta (mm. 0,7 hoitajamitoitus, hoitotakuu, kotihoidon resurssit). Vuosina 2020–2022 näihin uudistuksiin liittyviä kehittämishankkeita rahoitetaan valtionavustuksilla (mom. 33.60).

OKM hallinnonala
- keskeisimmät kuntiin liittyvät esitykset

Keskeisimmät ehdotukset

- Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus on 1 024 me v. 2020. Vuoteen 2019 verrattuna kasvua on 96 me.
- Oppivelvollisuuden laajentamiseen sekä toisen asteen maksuttomuuteen varataan 22 me vuonna 2021, 65 me vuonna 2022 ja 107 me vuonna 2023
- maksuttomien harrastusmahdollisuuksien edistämiseen koulupäivän yhteydessä ehdotetaan 5 milj. euron rahoitusta vuodelle 2020 Suomen Islannin mallin luomiseksi ja 14,5 milj. euroa vuodesta 2021 alkaen
- Oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistamiseen perusopetuksessa ja toisella asteella 10 milj. euroa vuonna 2021, 20 milj. euroa vuonna 2022 ja 29 milj. euroa vuodesta 2023 lukien.
- Lukiokoulutuksen opiskelijakohtaisen yksikköhinnan vahvistamiseen ehdotetaan 7,5 me, josta kuntatalouteen kohdistuu 7,3 me
- Määräaikaiset lisäykset
  - Varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan 25 me vuonna 2020 ja 50 me vuosina 2021-2022
  - Perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelmaan 60 me vuosina 2020-2022
  - Ammatillisen koulutuksen opetukseen ja ohjaukseen esitetään 80 milj. euron lisäystä vuodelle 2020, josta kuntatalouteen noin 55 miljoonaa
  - Liikkuva koulu -ohjelman laajentamiseen eri ikäluokkiin ehdotetaan 5,8 milj. euroa ja liikuntapaikkojen rakentamiseen 1,3 milj. euroa v. 2020.

STM hallinnonala
- keskeisimmät kuntiin liittyvät esitykset

Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto

Talousarvioesityksessä esitetään 301 milj. euron määrärahaa, jossa lisäystä 99 miljoonaa**.** Lisäysehdotuksia mm. seuraaviin, suluissa vuosiluku

- Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan 10m€ (20), 8m€ (21) ja 5m€ (22)
- Päihdeäitien palvelujen kehittäminen 1,5m€ /vuosi ja kehitysvammaisten henkilökohtaisen budjetin kokeilu 2,5m€ /vuosi (20 ja 21)
- Osatyökykyisten työkykyohjelma n 5m€ (20-22)
- Mielenterveysstrategian jalkauttaminen 10m€ (20) 20m€ (21) ja 30 m€ (22)
- Kiireettömään hoitoon pääsyn edistäminen 60m€ (20 ja 21) ja 40m€ (22)
- Valtion rahoitus yliopistotasoiseen tutkimukseen 4m€ /vuosi vuodesta 20 eteenpäin

Ikääntyneiden palvelut

- Hoivahenkilöstön sitova vähimmäismitoitus ympärivuorokautisen hoivan yksiköihin 2020 5 me, v. 2021 30 me, v. 2022 40 me, v. 2023 70 me
- Omais- ja kotihoidon kehittäminen v. 2020 5 me, v. 2021 20 me, v. 2022 40 me ja v. 2023 45 me sekä erillinen omais- ja kotihoidon kehittämishanke 2 me vuosina 2020-2022
- Saattohoidon kehittäminen 2m€ /v (20-22)

Vuodesta 2023 alkaen osan näistä toimenpiteistä ehdotetaan olevan osa sote-alueiden rahoitusmomenttia ja tällä hetkellä ovat laskelmissa osana peruspalvelujen valtionosuusmomenttia.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Valtiovarainministeriön viestintä
vm-viestinta@vm.fi
Mediapalvelunumero (arkisin 8–16) 02955 30500

Valtiovarainministeriön viestintä
vm-viestinta@vm.fi
Mediapalvelunumero (arkisin 8–16) 02955 30500

www.tutkibudjettia.fi

